

บทที่ 3

สภาพการดำเนินงานคดีอาชญากรรมกับนิติบุคคลในประเทศไทย

ในบทนี้เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานคดีอาชญากรรมกับนิติบุคคลในประเทศไทย โดยพิจารณาในสองหัวข้อหลักคือ

3.1 นิติบุคคลกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการศึกษาแนวคิดทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีต่อนิติบุคคล

3.2 การดำเนินงานคดีอาชญากรรมกับนิติบุคคลในประเทศไทย เป็นการค้นคว้าสภาพการดำเนินงานคดีอาชญากรรมกับนิติบุคคลใน 4 ประการคือ

1. ความเป็นมาของ บ.วิ.อ. มาตรา 7
2. แนวคิดทางตำราเกี่ยวกับ บ.วิ.อ. มาตรา 7
3. แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับ บ.วิ.อ. มาตรา 7
4. ข้อเสนอแนะปรับปรุง บ.วิ.อ. มาตรา 7 วรรคสองของ

คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

3.1 นิติบุคคลกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบด้วยกระบวนการพิจารณาซึ่งมีสิทธิที่จะทำให้การลงโทษอาญาบังเกิดผลขึ้น โดยทั่วไปเมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น สิทธิในทางนามธรรมของรัฐที่จะลงโทษอาญาย่อมบังเกิดขึ้นด้วย ตราบเท่าที่มูล

ฐานของการลงโทษได้มีขึ้น¹ แต่สิทธิในการลงโทษจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่ออาศัยการมีบทบัญญัติของกฎหมาย โดยในทางกฎหมายอาญามีหลักประกันมิให้มีการรับโทษทางอาญาคือ หลัก "ไม่มีความผิดโดยปราศจากกฎหมาย" (nullum crimen sine lege) และหลักที่ว่า "ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย" (Nulla poena sine lege)² ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสิทธิเพื่อการลงโทษก็มีขึ้น ด้วยบทบัญญัติกฎหมายเช่นเดียวกันคือ หลัก "ไม่มีโทษโดยไม่มีกระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย" (nulla poena sine processu)³ ซึ่ง ป.วิ.อ. มาตรา 7 ได้กำหนดแบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลไว้ อันไม่เป็นการขัดกับหลักไม่มีโทษ โดยไม่มีบทบัญญัติกระบวนการพิจารณา ต่างจากความรับผิดอาญาของนิติบุคคลที่ไม่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่ง เป็นการแปลกที่มีบทบัญญัติแบบวิธีเพื่อการลงโทษแต่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดโทษสำหรับนิติบุคคล แต่ความสัมพันธ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีต่อประมวลกฎหมายอาญาอาจก่อสภาพความรับผิดอาญาของนิติบุคคลขึ้นได้

โปรเฟสเซอร์ Dando ได้ให้คำอธิบาย⁴ ถึงการเป็นคู่ความในวิธีพิจารณาความอาญากับนิติบุคคลในส่วนประกอบของการเป็นคู่ความของนิติบุคคล 2 ลักษณะ คือ

¹Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, translated by B.J. George, J.R., Fred Brothman & Co., south Hackensack, N.J. 1965. P.5

²หยุด แสงอุทัย กฎหมายอาญาภาค 1 สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 14, 2523 หน้า 29

³Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, translated by, B.J. George, J.R., Fred Brothman & CO. south Hackensack, N.J. 1965 P.5,18

⁴Ibid p. 101,103

1) ความสามารถคู่ความ (Party capacity) คือความสามารถในการเป็นคู่ความตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา แม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่มีความสามารถที่จะประกอบอาชญากรรมเขายังอาจมีความสามารถที่จะเป็นคู่ความทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลมีความสามารถคู่ความได้ ความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลถูกจำกัด เฉพาะการมีบทบัญญัติตามกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไว้

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทางวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วพบว่ามีความคิดเกี่ยวกับคู่ความโดยทั่วไปเช่นกัน⁵ โดยรวมทั้งบุคคลที่มีร่างกายหรือองค์การทั้งในฐานะโจทก์หรือจำเลยนั้น มีหลักความสามารถในการเป็นคู่ความซึ่งแสดงถึงความสามารถและแสดงสถานะของโจทก์หรือจำเลย การกระทำของบุคคลใดที่ขาดความสามารถนี้ จะไม่ก่อผลแต่ประการใด ทำให้กระบวนการพิจารณาที่กระทำโดยหรือกระทำต่อบุคคลที่ไม่มีความสามารถในการเป็นคู่ความต้องสิ้นสุดลงนิติบุคคลซึ่งได้รับสถานะทางกฎหมายโดยกฎหมายสารบัญญัติ มีความสามารถที่จะเป็นคู่ความในวิธีพิจารณาความแพ่ง

2) ความสามารถในการกระบวนพิจารณา (Procedural Capacity) ความสามารถในการกระบวนพิจารณาเป็นความสามารถของบุคคลที่จะดำเนินกระบวนพิจารณา ซึ่งต่างจากความสามารถคู่ความในแง่เป็นการใช้ความสามารถที่จะดำเนินกระบวนพิจารณาอันเป็นสิ่งสำคัญทั้งต่อผู้ต้องหาและจำเลย

มาตรฐานของความสามารถในกระบวนพิจารณา คือความสามารถทางจิตใจ (mental capacity) ที่จะเข้าใการกระทำในกระบวนพิจารณา

---

⁵ Ernst J. cohn, Chapter 5: Parties, International encycopedia of comparative law volume xvi: civil procedure Paris The Hage 1976 p. 3, 8-9

และ เข้าใจที่จะป้องกันผลประโยชน์ตามสิทธิของเขา ลาพังนิติบุคคลขาดความสามารถทางจิตใจจึงไม่มีความสามารถในการบวนพิจารณาจึงต้องมีผู้แทนนิติบุคคลดำเนินกระบวนการพิจารณานามนิติบุคคล

ในทางวิธีพิจารณาความแพ่ง มีหลักความสามารถที่จะกระทำในทางพิจารณา (capacity to conduct proceeding)⁶ เนื่องจากนิติบุคคลไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง จึงได้รับการกระทำแทนโดยกลุ่มบุคคลภายใต้กฎหมายสารบัญญัติซึ่งมีสิทธิที่จะกระทำแทน เช่น ผู้บริหารหรือผู้จัดการซึ่งยังผลให้มีข้อถกเถียงทางวิชาการว่า แม้นิติบุคคลจะมีความสามารถในการเป็นคู่ความอาจบางที่ถูกพิจารณาว่าไม่มีความสามารถในการบวนพิจารณา

เมื่อพิจารณาการเป็นคู่ความของนิติบุคคลในประเทศไทยแล้ว พบว่ามีบทบัญญัติกำหนดการเป็นคู่ความของนิติบุคคลทั้งใน บ.วิ.พ. และ บ.วิ.อ. ดังนี้

บ.วิ.พ. มาตรา 1 (11) ให้นิยามความหมายคำว่า "คู่ความ" ว่า "บุคคลผู้ยื่นฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายในฐานะทนายความ" กับ บ.วิ.พ. มาตรา 60 ได้บัญญัติรับรองฐานะผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนนิติบุคคลว่า "...ผู้แทนในกรณีที่คู่ความเป็นนิติบุคคลจะว่าความด้วยตนเอง และดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งปวงตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ของตนหรือจะตั้งแต่งทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้ว่าความ และดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนได้" และ บ.วิ.พ. วรรคท้ายยังได้บัญญัติรับรองการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนว่า "...ผู้แทนตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนในคดี ผู้รับมอบอำนาจเช่นว่านั้นจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้แต่ยอมตั้งทนายความเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาได้"

ส่วน บ.วิ.อ. มาตรา 2 (15) ให้นิยามความหมายคำว่า "คู่ความ" ว่า "โจทก์ฝ่ายหนึ่งหรือจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง" โดยบัญญัติรับรองอำนาจจัดการแทน

⁶ Ibid p. 8-9

ของผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล จัดการแทนนิติบุคคลผู้เสียหาย เฉพาะ ความผิดซึ่งกระทาลงแก่นิติบุคคลนั้น ในมาตรา 5 (3) กับกำหนดแบบวิธีการ ดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในมาตรา 7

3.2 การดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลในประเทศไทย

1. ความเป็นมาของ ป.วิ.อ. มาตรา 7

ก่อนการมีบทบัญญัติแบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 ในมาตรา 7 ไม่ปรากฏ บทบัญญัติแบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคล แต่กระบวนยุติธรรมทางอาญาใน ช่วงนั้นสามารถนำนิติบุคคลมาดำเนินคดีและลงโทษได้ ดังมีตัวอย่าง 7 คำพิพากษา ฎีกาที่ 841, 842/2464 ศาลพิพากษาปรับบริษัทฐานผิดพระราชบัญญัติการท่า เมืองแร่พุทธศักราช 2461 มาตรา 64 (1) (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 265/2473 กับคำพิพากษาฎีกาที่ 952/2474 บริษัทเจ้าของหนังสือพิมพ์ถูกปรับฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 232 ตอน 2 และพระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2470 มาตรา 33

ในการเสนอร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มี บทบัญญัติแบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคล^๘ บทบัญญัติแบบวิธีการดำเนินคดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7 คำพิพากษาฎีกาที่มีขึ้นนี้ล้วนเป็นความผิดของนิติบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น ยังไม่มีแนวคำพิพากษาฎีกาของความรับผิดชอบของนิติบุคคลตามกฎหมายลักษณะอาญา

^๘อาร์ กี ยอง ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาห้องสมุด สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

อาญากับนิติบุคคลได้รับการเสนอเพิ่มเติม ในชั้นกรรมาธิการพิจารณาร่างประมวลกฎหมายอาญา เป็นมาตรา 6 ทวิ^๑ ซึ่งบัญญัติว่า

"ในการสอบสวนไตสวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ออกหมายเรียกผู้จัดการ หรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น ให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี

ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ แต่ห้ามมิให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ชังหรือจำคุกแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลในคดีที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย"

เมื่อมีการเสนอร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของคณะกรรมาธิการต่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบ ได้มีการจัดลำดับมาตรา ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ มาตรา 6 ทวิได้รับการเลื่อนไปบัญญัติเป็นมาตรา 7 ซึ่งมีเนื้อความตรงกัน

2. แนวคำอธิบายทางตาราเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 บ.วิ.อ. มาตรา 7 บัญญัติว่า

"ในการสอบสวนไตสวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น ให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี

ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ แต่ห้ามมิให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ชังหรือจำคุกแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคล ในคดีที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหาหรือ จำเลย"

---

^๑บันทึกเลขานุการพิจารณาพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพุทธศักราช... สนั่นพิมพ์ มณฑลทาน, ฝ่ายเอกสารอ้างอิงของรัฐสภา

ก. จากการตรวจสอบวิเคราะห์ แนวคำอธิบายทางตำราเกี่ยวกับมาตรา 7 วรรคแรก ซึ่งแสดงถึงสภาพของนิติบุคคลกับการเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยพบว่า แนวคำอธิบายทางตำราได้อธิบายเหตุจำเป็นเกี่ยวกับการออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล ในกรณีนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเพราะนิติบุคคลไม่มีตัวตนที่จะถูกดำเนินคดีได้ เช่น

ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ได้ให้คำอธิบายว่า¹⁰

"วรรคแรก แสดงว่าโดยที่นิติบุคคลไม่มีตัวตน ฉะนั้นในกรณีที่นิติบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลให้ไปยังพนักงานสอบสวน หรือศาลเพื่อพนักงานสอบสวนจะได้ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีได้"

ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ให้คำอธิบายว่า¹¹

"ผู้ต้องหาหรือจำเลยนี้ ถ้าเป็นคนธรรมดา (คือคนที่มีชีวิตจิตใจ) ก็จะต้องเรียกมาสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา และอาจจะต้องถูกควบคุมหรือขังไว้แล้วแต่กรณี แต่ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นนิติบุคคลแล้วก็ไม่สามารถจะทำได้อย่างบุคคลธรรมดาเพราะไม่มีเนื้อตัวจิตใจอย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากว่านิติบุคคลเป็นแต่เพียงบุคคลโดยสมมุติ ซึ่งอาศัยอำนาจของกฎหมายเท่านั้น จะดำเนินหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลด้วยตนเอง ไม่ได้ต้องดำเนินหรือปฏิบัติงานโดยผู้แทน (โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกา 1144/2493, 482/2497,

¹⁰ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา (พระนคร: โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2527) น.165-166

¹¹ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดย ศ.ประภาศน์ อวยชัย (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2524) น.39-40

219/2500, 1382/2503) กฎหมายจึงบัญญัติไว้ให้เรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้นแทน คือเรียกบุคคลเหล่านี้มายังพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี"

อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ได้ให้คำอธิบายว่า¹² "นิติบุคคลไม่มีตัวตนต้องมีผู้ดำเนินการแทนคือ ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ เช่น รัฐมนตรี หรืออธิบดี านกระทรวงหรือกรมตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย การออกหมายเรียกกฎหมายให้ออกหมายเรียกตรงไปยังบุคคลซึ่งเป็นผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคล โดยส่งหมายเรียกไปยังที่ตั้งสำนักงานนิติบุคคลนั้น ไม่ใช่ส่งที่พัก เพราะเป็นเรื่องของนิติบุคคลกระทำคามผิด"

อาจารย์ แว ยอดพยุง ได้ให้คำอธิบายว่า¹³

"การที่พนักงานสอบสวนหรือศาลหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลมานี้ไม่ใช่เรียกมาเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะผู้กระทำผิดคือตัวนิติบุคคลนั้นคนอื่นจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยแทนไม่ได้ ใครทำผิดคนนั้นก็ต้อง เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย และถ้าผิดจริงคนนั้นก็ต้องรับโทษ หากแต่นิติบุคคลเป็นนามธรรมไม่มีตัวตนหากไม่เรียกผู้จัดการหรือผู้แทนมาแล้วการพิจารณาก็ดำเนินการไม่ได้"

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึงมาตรา 171 (พระนคร: โรงพิมพ์พี่น้องการพิมพ์, 2514) พิมพ์ครั้งที่ 3, น.118

¹³แว ยอดพยุง คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (กรุงเทพ: โรงพิมพ์ไทยเทอดธรรม 2510) น.21

ข. จากการตรวจสอบวิเคราะห์ แนวคำอธิบายทางดาราศาสตร์เกี่ยวกับมาตรา 7 วรรคสอง ซึ่งแสดงอำนาจการออกหมายจับเพื่อบังคับกับผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล ในกรณีไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกที่ออกตามมาตรา 7 วรรคแรก นั้นพบว่าแนวคำอธิบายทางดาราศาสตร์ได้อธิบายอำนาจการออกหมายจับตามมาตรา 7 วรรคแรก กับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลไม่ใช้การจับในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงไม่จำเป็นต้องใช้การปล่อยชั่วคราว ชังหรือจำคุก ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคล ดังเช่น

ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ได้ให้คำอธิบายว่า¹⁴

"วรรคสอง เป็นสภาพบังคับสำหรับกรณีที่ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกตามความในวรรคแรก โดยให้อำนาจที่จะออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลได้ อย่างไรก็ตามวรรคสองนี้เป็นแต่ให้อำนาจไว้เท่านั้น อยู่ในดุลพินิจของผู้ออกหมายเรียกที่จะจัดให้มีการออกหมายจับตามที่ ป.วิ.อ. กำหนดไว้กำหนดไว้พนักงานสอบสวนทุกคนมีอำนาจออกหมายเรียกแต่ถ้า พนักงานสอบสวนนั้นไม่ใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ก็ไม่มีอำนาจออกหมายจับ

วรรคสองให้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลมาเพื่อสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีเท่านั้น วรรคสองห้ามมิให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว (ซึ่งอาจบังคับให้เขาให้ประกันหรือหลักประกัน) ชังหรือจำคุกแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลทั้งนี้เพราะนิติบุคคลต่างหากเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้จัดการหรือนิติบุคคลหาใช่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ การทำให้จับตัว เขามาก็เพื่อสอบสวนได้สวนมูลฟ้องและพิจารณาคดีได้เท่านั้น เมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวแล้วก็ต้องให้เขากลับไปจะ เอาตัวเขาชังไว้หรือเรียกประกันจากเขาหรือจำคุกเขาไม่ได้"

¹⁴ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา:
ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา (พระนคร: โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2507) น.166

ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ให้คำอธิบายว่า¹⁵
 "ถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่มาตามหมายเรียก จะออกหมายจับมาก็ได้แต่ไปขังหรือจากุ
 ผู้จัดการหรือผู้แทนเหล่านั้นไม่ได้ (มาตรา 7) ตัวอย่างเช่นบริษัท ก. ถูก
 เจ้าหน้าที่หาว่ากระทำความผิด พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วน
 จดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา
 5 คือ ละเลยไม่ลงคำว่า "จำกัด" ไว้ที่ป้ายยื่นข้อ ซึ่งมีระวางโทษปรับ ดังนั้นก็ต้อง
 ออกหมายเรียกผู้จัดการบริษัท ก. มายังเจ้าพนักงานสอบสวนและดำเนินคดีไปจน
 ถึงฟ้องศาลได้ แต่ตำรวจหรือศาลจะขังหรือจากุ (ระหว่างพิจารณา) ผู้จัดการ
 นั้นไม่ได้ ทำไม่ถึง เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่าโดยนิตินัยการกระทำความผิดนั้น ผู้จัดการมิได้
 เป็นผู้กระทำความผิด แต่บริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคลอีกคนหนึ่ง เป็นผู้กระทำความผิดต่างหาก ผู้จัด
 การเป็นเพียงผู้แทนผู้กระทำความผิดนั้น"

ศาสตราจารย์ คณิง ภาไชย ได้ให้คำอธิบายว่า¹⁶

"หากผู้จัดการหรือผู้แทนนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก พนักงาน
 สอบสวนหรือศาลมีอำนาจออกหมายจับผู้นั้นมาเพื่อการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้อง
 หรือพิจารณาได้ และเมื่อเสร็จการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาแต่ละครั้ง
 แล้ว ก็จะต้องปล่อยผู้นั้นไป จะควบคุมหรือขังไว้หรือจะเกี่ยวให้มีประกัน และ
 เมื่อฟังว่านิติบุคคลผู้นั้นมีความผิด ศาลก็จะจากุผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นไม่ได้"

¹⁵ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม โดย ศ.ประภาศน์ อวยชัย (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์,
 2524) น. 39-40

¹⁶ คณิง ภาไชย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 3
 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ผศ.ณรงค์ ใจหาญ (มิตรนราการพิมพ์ : กทม. 2530, น. 161

อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทรได้ให้คำอธิบายว่า¹⁷

"เมื่อได้ออกหมายเรียกเป็นหน้าที่ของผู้แทนดังกล่าวจะต้องไปตามหมายเรียกในกรณีผู้แทนขัดหมายเรียกมาตรา 7 ให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะออกหมายจับผู้แทนนิติบุคคลมาได้ (ท่านองเดียวกับบุคคลธรรมดาขัดหมาย) เพราะถ้าไม่มีการบังคับเช่นนี้แล้ว ก็ไม่มีทางจะดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคลได้เลย

ในตอนที่ว่า "แต่ห้าม . . ." หมายความว่าอะไร

สำหรับข้อความนี้จะแปลท่านองเดียวกับมาตรา 171 ไม่ได้ ถ้าแปลอย่างมาตรา 171 ผลจะเป็นว่าเมื่อออกหมายไม่ให้เอาบทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ชังหรือจาคูกมาใช้ก็เท่ากับว่าไม่มีบทบัญญัตินี้ เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องอยู่ในอำนาจศาลไม่ได้

แปลนี้เดียวกับมาตรา 171 บทบัญญัติปล่อยชั่วคราว ชังจาคูกเป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิบุคคลท่านองลงโทษจะจำกัดสิทธิบุคคลได้ต้องมีกฎหมายให้อำนาจให้ทำได้ เมื่อไม่ให้หน้าบทดังกล่าวมาใช้ก็เท่ากับไม่มีกฎหมายให้อำนาจ เพราะฉะนั้นจึงทำไม่ได้ ถ้าเจ้าพนักงานผู้ใด้อาจผิดบทบัญญัติรับผิดฐานทำให้เสียอิสระภาพได้

เมื่อได้ตัวมาแล้วเจ้าพนักงานก็จัดการตามหน้าที่ของตนคือสอบสวนสอบสวนเสร็จก็ต้องปล่อยไปโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ คือไม่มีประกันหรือหลักประกันเพราะไม่จำเป็น ผู้จัดการหนีไปนิติบุคคลยังอยู่เคลื่อนไหวไม่ได้ ตั้งผู้แทนขึ้นมาใหม่ก็ได้ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงไม่จำเป็นต้องใช้บทบัญญัติเรื่องปล่อยชั่วคราวในกรณีนิติบุคคลกระทำผิด เมื่อทำการสอบสวนยังไม่เสร็จก็นำผู้แทนมาในวันต่อไปถ้าไม่มาอีกก็ออกหมายเรียก หมายจับได้อีกแต่เป็นว่าเพียงเช่นทราบนัดไม่ว่าจะเป็นนัดของศาลหรือของเจ้าพนักงานก็ตาม เมื่อผู้แทนนิติบุคคลไม่มาตามนัดจะ

---

¹⁷อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึงมาตรา 171 (พระนคร: โรงพิมพ์พี่น้องการพิมพ์ 2514 พิมพ์ครั้งที่ 3 น. 118-119

ออกหมายจับทันทีไม่ได้ ต้องออกหมายเรียกไปใหม่ เมื่อไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จึงออกหมายจับ"

อาจารย์ แว ยอดพุง ได้ให้คำอธิบายว่า¹⁸

"เมื่อเรียกหรือจับเขามาแล้วตามมาตรา 7 นี้จะควบคุม จะขังจำคุกเขาไม่ได้ ดังนั้นทางปฏิบัติจะทําอย่างไร ถ้าเรียกเขามาครั้งหนึ่งคดี ยังไม่เสร็จเห็นว่าต้องปล่อยให้เขากลับไปโดยไม่ต้องมีประกันตัว เพราะการ ประกันตัวไปเป็นเรื่องปล่อยชั่วคราวซึ่งจะกระทำกันภายหลังที่มีการควบคุมหรือขัง เท่านั้น เมื่อควบคุมหรือขัง เขาไม่ได้ก็ต้องไม่มีการประกันตัว ต้องปล่อยเขาไป เลย ๆ จะให้เขามาวันไหนอีกก็ให้เขาลงลายมือชื่อทราบวันนัดไว้ ซึ่งก็เสมือน ว่าเขาได้รับหมายเรียกแล้วถึงวันนัดหากเขาบิดพลิ้วก็หมายจับได้อีกฐานไม่ปฏิบัติ ตามคำสั่งของ เจ้าพนักงานหรือศาล"

อาจารย์ สมหมาย ตะละกัญ ได้ให้คำอธิบายว่า¹⁹

"ในเรื่องการออกหมายจับ ไม่มีปัญหาแม้บุคคลธรรมดาซึ่ง กระทำผิดหรือบุคคลธรรมดาซึ่งไม่ได้เป็นผู้แทนหรือผู้จัดการนิติบุคคล เมื่อไม่มา ตามหมายเรียกก็ย่อมจะออกหมายจับได้ เมื่อศึกษาถึงเรื่องหมายจับ มาตรา 66 จะพบว่าเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัดก็ออกหมายจับได้ ถึงแม้ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลไม่ได้เป็นผู้ต้อง หาโดยตรงมาตรา 7 ให้อำนาจในการออกหมายจับได้ เป็นการบัญญัติขึ้นให้แตก

¹⁸ แว ยอดพุง คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทอดธรรม 2510) น.21

¹⁹ สมหมาย ตะละกัญ บันทึกคำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาปีการศึกษา 2507 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเทอดธรรม, 2510) น.24

ต่างกว่าหลักกรรมดาในมาตรา 66 ว่า "แม้จะยังไม่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อหมายเรียกไม่มาก็อาจจะออกหมายจับได้เหมือนกัน"

ถ้าจะมีปัญหาตั้งถามว่า ตามที่มาตรา 66 ว่าเหตุออกหมายจับในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาศาลหรือตามหมายเรียกนั้น มีเหตุให้ออกหมายจับได้ ถ้าไม่ใช่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะออกหมายจับได้หรือไม่ ถ้าไม่มาตามหมายเรียก

มาตรา 7 แสดงให้เห็นว่าผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้น ความจริงไม่ได้เป็นผู้ต้องหา แต่เป็นตัวแทนของผู้ต้องหาชนิดเป็นนิติบุคคลก็ออกหมายจับได้ แต่ห้ามไม่ให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ชัง หรือจำคุกต่อไป) ห้ามไม่ให้ใช้ เช่น เมื่อหมายเรียกผู้จัดการบริษัทหนึ่งมาสอบสวนอะไรแล้วตามวิธีพิจารณาความอาชญาณี ต้องปล่อยตัวเขาไปจะเอามาควบคุมไว้โดยมีประกันหรือไม่ มีประกัน จะเอามาขังไว้จะไรไม่ได้ เป็นสิทธิพิเศษประการหนึ่งที่ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นจะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายอย่างไรในกรณีและผู้แทนหรือผู้จัดการเป็นตัวแทนผู้ต้องหาหรือจำเลยเสียเอง ถ้าเป็นตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเสียเองแล้วพนักงานสอบสวน หรือศาลก็ตีมีอำนาจควบคุมได้อยู่ในอำนาจที่จะให้ประกันหรือหมายถึงปล่อยชั่วคราวหรือชังได้"

จากการศึกษาประมวลแนวคำอธิบายทางตำรา เกี่ยวกับมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาณีให้ผู้เขียนพบว่า

1. แนวคำอธิบายทางตำรา ได้แสดงให้เห็นสภาพของนิติบุคคลที่มีความสามารถคู่ความ แต่ขาดความสามารถในกระบวนการพิจารณาต้องอาศัยผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล การอธิบายถึงสภาพนิติบุคคลที่ต้องอาศัยบุคคลธรรมดาในการดำเนินคดีอาชญาณีนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นนัยแสดงถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาณีถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้กับการพิสูจน์ความผิดของบุคคลธรรมดา การใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาณีกับนิติบุคคลจึง เป็นการปรับใช้กับบุคคลธรรมดาในนิติบุคคล

2. แนวคำอธิบายทางตำรายอมรับว่าความรับผิดชอบทางอาชญาณีของนิติบุคคลแยกออกได้จากบุคคลธรรมดา โดยการอธิบายถึงแบบพิธีการดำเนินคดีอาชญาณีกับนิติบุคคลที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดา ฐานะของผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลกับการใช้มาตรการทางอาชญาณีได้เฉพาะหมายจับ อันเป็นผลจากการที่

ผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกเมื่อปฏิบัติตามหมายเรียกแล้ว ก็ไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับ ในกรณีที่ผู้แทนหรือผู้จัดการได้มาตามหมายเรียกหรือหมายจับแล้ว การดำเนินการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณายังไม่เสร็จจะต้องมีต่อไป หากผู้แทนหรือผู้จัดการไม่มาตามนัดการปฏิบัติต่อไปนั้นมีความเห็นทางตำรา 2 ความเห็นคือ ความเห็นว่าจะต้องออกหมายเรียกใหม่ เมื่อไม่มาจึงออกหมายจับได้อีกเพียงแต่เซ็นทราบนัดไม่ว่านัดของศาลหรือของเจ้าพนักงาน เมื่อไม่มาจะออกหมายจับทันทีไม่ได้²⁰ กับความเห็นว่าจะเมื่อลงลายมือชื่อทราบวันนัดแล้วไม่มา ก็ออกหมายจับได้อีกฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลหรือเจ้าพนักงาน²¹

2.1 วิเคราะห์ความเห็นทางตำรากรณีของมาตรา 7 วรรคแรก จากแนวคิดทางตำราเกี่ยวกับมาตรา 7 วรรคแรกที่ว่า ล้วนแสดงถึงความจำเป็นในการออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล ให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาลเพื่อทำการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดี กรณีที่นิติบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะความจำเป็นจากการที่นิติบุคคลไม่มีตัวตน ไม่สามารถจะทำได้อย่างบุคคลธรรมดาไม่มีเนื้อตัวจิตใจ ต้องมีผู้ดำเนินการแทนคือ ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น โดยเป็นการออกหมายเรียกมาในฐานะผู้ดำเนินการคดีแทนผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคล โดยกฎหมายบัญญัติฐานะให้เป็นผู้แทนเพื่อการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลไม่สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้ ผู้เขียนมีความเห็นตรงกับแนวคิดการมี

²⁰อนุมัติ ใจสมุทร คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้สวนฟ้อง มาตรา 1 ถึงมาตรา 171 (พระนคร: โรงพิมพ์พี่น้องการพิมพ์) 2514 พิมพ์ครั้งที่ 3 หน้า 120

²¹วาว ยอดพุง คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเทอดธรรม) 2510 หน้า 21

บทบัญญัติให้มีผู้แทนเพื่อการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคล ตามแนวคำอธิบายทาง
 คาราดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงวิธีพิจารณาความแพ่งกับนิติบุคคล มีบท
 บัญญัติมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติให้มีผู้แทนนิติ
 บุคคลเป็นผู้ดำเนินกระบวนพิจารณาในนามนิติบุคคลอันมีสิทธิว่าความด้วยตนเอง
 ดำเนินกระบวนพิจารณาเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคล แต่งตั้งทนายให้ว่าความหรือ
 ดำเนินกระบวนพิจารณาแทน หรือทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนใน
 คดีได้

2.2 วิเคราะห์ความเห็นทางคารากรณีของมาตรา 7 วรรคสอง
 ผู้เขียนมีความเห็นตาม ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ที่
 ว่าวรรคสองเป็นสภาพบังคับสำหรับกรณีที่ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลไม่
 ปฏิบัติตามหมายเรียกตามความในวรรคแรก เพื่อการสอบสวนไต่สวนมูลฟ้อง และ
 พิจารณาคดี โดยผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลไม่มีฐานะเป็นผู้ต้องหาหรือ
 จำเลย และผู้เขียนยังมีความเห็นตามอาจารย์สมหมาย ตະละภัฏ ที่ว่าเป็นอำนาจ
 การออกหมายจับได้ แม้จะยังไม่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเมื่อหมายเรียกไม่มา
 ออกหมายจับได้เหมือนกัน ผู้เขียนมีความเห็นว่าจากฐานะของผู้ดำเนินคดีแทนนิติ
 บุคคล และสภาพการบังคับการออกหมายจับ ผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคลเมื่อไม่ปฏิบัติ
 ตามหมายเรียกในการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้อง
 หาหรือจำเลยตามวรรคแรกนั้น เป็นแนวความคิดการบังคับการมีตัวจำเลยในคดีอาญา
 ในหลักการเดียวกับบุคคลธรรมดาที่ต้องมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อการสอบสวน
 ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดี แต่จำกัดสภาพบังคับเพียงการออกหมายจับโดยไม่
 มีการปล่อยชั่วคราว ชังหรือจำคุกแก่ผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคล เพราะไม่มีฐานะ
 เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ด้วยความเคารพผู้เขียนไม่เห็นพ้องด้วยกับแนวความคิดการมี
 สภาพบังคับการออกหมายจับผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคล เพื่อหลักการมีตัวจำเลยใน
 คดีอาญาในชั้นการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีเช่นเดียวกับวิธีการของ
 บุคคลธรรมดา เพราะผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ มีฐานะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย
 โดยมีฐานะเพียงผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคล ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลมี
 สิทธิที่จะไม่ให้การได้ แม้ว่าในทางปฏิบัติการฟ้องความผิดของนิติบุคคลควบคู่กับ

ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลเป็นที่นิยมก็ตาม การมีสภาพบังคับดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่าได้ก่อปัญหาชั้นสองประการหลักคือ

1. ปัญหาเสรีภาพของผู้ดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคล ที่ต้องอยู่ภายใต้หมายจับ สภาพบังคับเพื่อการมีตัวจำเลยในคดีอาญาตามหลักของบุคคลธรรมดา นอกเหนือจากความรับผิดชอบกรณีความผิดเนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับของพนักงานสอบสวนหรือศาล โดยที่ตัวนิติบุคคลกับไม่ได้รับผลจากสภาพบังคับมาตรการทางอาญาเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ในกรณีที่บุคคลธรรมดาตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น มาตรการการจับกุม คุมขัง จำคุก เป็นต้น มาตรการทางอาญาของบุคคลธรรมดาจึงใช้บังคับไม่ได้กับนิติบุคคล เพราะนิติบุคคลขาดร่างกาย มาตรการออกหมายจับแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลเมื่อไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกจึง เป็นมาตรการที่ไม่เหมาะกับผู้ดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคล

2. การมีสภาพบังคับการมีตัวผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลในลักษณะการรักษาแนวคิด การมีตัวจำเลยในคดีอาญาของบุคคลธรรมดาในวิธีการเดียวแก่นิติบุคคลนั้น ก่อปัญหาการจัดหาตัวผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลเพื่อการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีกับนิติบุคคล เพราะหากไม่มีตัวผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล กระบวนพิจารณาในชั้นสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีไม่อาจดำเนินได้ หรือต้องสะดุดหยุดลง ขณะที่นิติบุคคลสามารถประกอบธุรกิจได้ และอายุความดำเนินอยู่ต่อไป สภาพบังคับดังกล่าวจึงเป็นเสมือนข้อขึ้นากการใช้หลักการมีตัวจำเลยในคดีอาญา โดยเคร่งครัดกับนิติบุคคลเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แม้ว่าการได้ตัวผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลอาจไม่ได้รับประโยชน์ เนื่องจากผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลปฏิเสธไม่ให้การหรืออ้างสิทธิที่จะไม่ให้การปกป้องปราดตนเอง เพราะถูกฟ้องคดีร่วมกับนิติบุคคล

นอกจากนี้การไม่มีตัวผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลไม่มีผลต่ออายุความในคดีอาญาทั้งที่นิติบุคคลยังสามารถประกอบธุรกิจได้ตามปกติเช่นกัน ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าไม่เป็นการเหมาะสมที่จะมีสภาพบังคับโดยหมายจับเพื่อการมีตัวผู้แทนนิติบุคคลในคดีอาญาเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

3. แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญามาตรา 7

ด้วยเหตุที่มาตรา 7 เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในลักษณะหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีเนื้อหาเกี่ยวพันกับแบบพิธีบางมาตรา แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาจึงสัมพันธ์กับบทมาตราอื่นตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกันผู้เขียนขอเรียบเรียงเป็นหัวข้อดังนี้

ก. การใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 ใช้เฉพาะนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ใช้กับกรณีผู้แทนนิติบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย" โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4084/2516

คำวินิจฉัยว่า "คดีโจทก์ฟ้องตัวจำเลยเองหาว่าฉ้อโกงบรรดาผู้เสียหายหาได้ฟ้องบริษัทเป็นจำเลยไม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 ใช้บังคับแก่คดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น มิได้ใช้บังคับถึงกรณีที่ผู้จัดการนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีนี้"

ส่วนการใช้บทบัญญัติมาตรา 7 วรรคสอง นั้นศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าเป็นบทห้ามการลงโทษผู้แทนนิติบุคคลในฐานะตัวแทนของนิติบุคคลตามป.วิ.อ.มาตรา 7 วรรคสอง ศาลลงโทษจำคุกผู้แทนนิติบุคคลในฐานะเป็นผู้ลงมือกระทำการเป็นตัวการร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลได้ โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 525/2525

คำวินิจฉัยว่า "ที่จำเลยฎีกา บานประตูไม้สักของกลางห้างหุ้นส่วนจำกัด เชียงใหม่แสงอรุณฯ ซึ่งเป็นนิติบุคคลจำเลยมิใช่ผู้ครอบครองจะลงโทษจำเลยมิได้ และการลงโทษจำคุกจำเลยไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 7 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด เชียงใหม่แสงอรุณฯ ซึ่งมีบานประตูไม้สักของกลางไว้ในครอบครองเพื่อการค้า จำเลยในฐานะผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้ลงมือกระทำการย่อมจะต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย จะแก้ตัวว่าบานประตูไม้สักของกลางไม่อยู่ในครอบครองของจำเลยหาได้ไม่ คดีนี้ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย

ในฐานะตัวการผู้ร่วมกระทำผิด มิได้ลงโทษจากในฐานะที่เป็นผู้แทนนิติบุคคลจึง
ไม่ขัดกับบทบัญญัติมาตรา 7 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาชญาที่ตั้งจำเลยฎีกา"

ข. การใช้แบบพิธีการดำเนินคดีอาชญากรรมกับนิติบุคคลต่อ เนื่องจาก
แบบวิธีการดำเนินคดีอาชญากรรมศาลแขวง

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยโดยคำพิพากษาฎีกาที่ 1319/2522 ว่า
"กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจะ ไม่มีการจับกุม เพราะนิติบุคคลไม่อยู่ใน
สภาพที่จะจับกุมได้ ฉะนั้นกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคลซึ่ง ไม่มีการจับกุมผู้ต้องหา
จึงไม่ต้องปฏิบัติตามที่มาตรา 722 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธี
พิจารณาความอาชญาในศาลแขวงบัญญัติไว้"

22 มาตรา 7 "ในการสอบสวนคดีอาชญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะ
พิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
ส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังผู้ว่าคดี เพื่อให้ผู้ว่าคดียื่นฟ้องต่อ
ศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาเจ็ดสิบสองชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ
แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงาน
สอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของผู้ว่าคดีมา
ศาลเข้าในกำหนดเวลาเจ็ดสิบสองชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายใน
กำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคแรก ให้พนักงานสอบสวนหรือผู้ว่าคดีแล้วแต่กรณียื่น
คำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน
สามคราว ในการวินิจฉัยคำร้องเช่นว่านี้ ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วย หรือ

ผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้าน
ประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือผู้ว่าคดีมาชี้แจงเหตุ
จำเป็น หรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้

ค. การฟ้องนิติบุคคลโดยพนักงานอัยการ

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยการใช้แบบวิธีการฟ้องคดีของพนักงานอัยการกับนิติบุคคล โดยคำพิพากษาฎีกา ที่ 2797/2529 ว่า "การฟ้องคดีอาญาต่อห้างหุ้น ส่วนจำกัดซึ่งเป็นนิติบุคคล จะต้องมีส่วนผู้จัดการซึ่ง เป็นผู้แทนห้าง จึงจะดำเนินคดีได้ เพราะถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการไม่อยู่ในขณะฟ้อง ต้องถือว่าห้างหุ้นส่วนจำกัด ไม่มีตัวอยู่อย่างสมบูรณ์ตามกฎหมายและต้องถือว่าไม่มีตัวจาเลยมาศาลในวันฟ้องศาลรับฟ้องไม่ได้ต้องห้ามตาม บ.วิ.อ.ม. 165²³ เมื่อขณะฟ้อง ช.หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดจาเลย ไม่อยู่โดยไปต่างประเทศ โจทก์ย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง "

คำพิพากษาฎีกาดังนี้เป็นกรณีวินิจฉัยในชั้นบังคับคดีตามคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเพื่อชำระค่าปรับของห้างจาเลย ซึ่งตัวแทนห้างจาเลยอ้างเป็นตัวแทนผู้รับมอบอำนาจของห้างจาเลย และพนักงานสอบสวนได้เรียกเข้าเป็น

23 เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสามคราวแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือผู้ว่าคดียื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีก โดยอ้างเหตุจาเป็น ศาลจะอนุญาตตามขอนั้นได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวน หรือผู้ว่าคดีได้แสดงถึงเหตุจาเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ถ้ามีการขอให้ซึ่งผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีเช่นว่านี้ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองคราว

ผู้ต้องหาจะแต่งตั้งนายเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานก็ได้"

มาตรา 165 "ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จาเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาแก่จาเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจาเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าจะให้การต่อสู้อย่างไรบ้างคำให้การของจาเลยให้จดไว้ ถ้าจาเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการต่อไป..."

ตัวแทนต่าง ๆ เพื่อสอบสวนโดยเกรงว่าคดีจะขาดอายุความเนื่องจากผู้จัดการ
 ห้างไปต่างประเทศตัวแทนต่าง ๆ ได้แต่งตั้งนายสุคดีโดยลงชื่อเป็นตัวแทน
 ของห้างและต่อมาให้การรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษปรับคดีถึงที่สุดพนักงาน
 อัยการจึงนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของห้างเพื่อชำระค่าปรับ

ในการวินิจฉัยข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้แทนนิติบุคคลและการ
 มอบอำนาจศาลฎีกาอ้างบทมาตรา 75 และมาตรา 1087 แห่งประมวลกฎหมาย
 แห่งแพ่งและพาณิชย์กับมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ง. การมอบอำนาจในกรณีนิติบุคคลเป็นจำเลย

"ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าในคดีที่นิติบุคคลเป็นจำเลยย่อมมีการ
 มอบอำนาจให้บุคคลอื่นทำแทนได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4511, 4512/2528 โดย
 วินิจฉัยว่า "ห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ 1 เป็นนิติบุคคลการดำเนินกิจการทั้งหลาย
 ย่อมต้องอาศัย ช. หุ่นส่วนผู้จัดการกระทำในนามจำเลยที่ 1 กรณีห้างเป็นโจทก์
 หรือจำเลย ย่อมมีการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นทำแทนหุ้นส่วนผู้จัดการได้ อันจะเป็น
 ผลให้การกระทำของตัวแทนผูกพันห้างได้"

คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษปรับจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1
 ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่กระทำลบล้างจำเลยที่ 1 ทั้งหมด

ในการวินิจฉัยข้อกฎหมายศาลฎีกาอ้างบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 ผู้แทนนิติบุคคลประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 69 (วัตถุประสงค์นิติบุคคล)
 มาตรา 75 (ผู้แทนนิติบุคคล) มาตรา 797 (ตัวแทน) และมาตรา 1087 (ห้าง
 หุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนผู้จัดการ) ในส่วนการมอบอำนาจนั้นศาลฎีกาได้อ้างบทมาตรา
 60 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบ

ด้วยเหตุที่ในคดีที่นิติบุคคลเป็นจำเลย มีการมอบอำนาจให้
 เป็นตัวแทนดำเนินคดีแทนนิติบุคคลได้ นิติบุคคลมักจะยกข้อต่อสู้ว่าการดำเนินคดี
 ของศาลไม่เปิดเผยต่อหน้าจำเลยเป็นการขัด บ.วิ.อ.มาตรา 172 ซึ่งเป็นปัญหา
 ที่ศาลฎีกาต้องวินิจฉัย ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 349/2532 ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า
 "โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด กับจำเลยที่ 2 ที่ 3

กรรมการร่วมกันออกเช็คอันเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ จา.เลขที่ 1 โดย ธ. และ ร. กรรมการผู้มีอำนาจลงชื่อผูกพันจา.เลขที่ 1 ได้ตั้งทนายความก่อนมีการไต่สวนมูลฟ้อง ย่อมถือได้ว่าจา.เลขที่ 1 ได้เข้ามาในคดีนี้แล้ว นับตั้งแต่วันที่ตั้งทนายความเมื่อจา.เลขที่ 3 ในนามของจา.เลขที่ 1 และในฐานะส่วนตัวการรับสารภาพโดยจา.เลขที่ 3 กับทนายจา.เลขที่ผู้ยื่นลงลายมือชื่อท้ายคำให้การและรายงานกระบวนการพิจารณาการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาลงโทษปรับจา.เลขที่ 1 จึงชอบด้วย บ.วิ.อ. มาตรา 172"

จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาผู้เขียนพบว่า

1. แบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลตามมาตรา 7 ใช้เฉพาะกับนิติบุคคลโดยมีผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนนิติบุคคล
2. ศาลฎีกายอมรับสภาพนิติบุคคลที่ไม่อยู่ในสภาพที่จะจับกุมได้ จึงไม่มีการจับกุมผู้ต้องหา สำหรับการจับกุมผู้แทนหรือผู้จัดการนิติบุคคลนั้น เป็นเพียงการจับเมื่อไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก แบบวิธีการดำเนินคดีอาญากรณีมีการจับกุมผู้ต้องหาหรือจา.เลขจึงไม่ใช้กับกรณีนิติบุคคลดังแบบพิธีการศาลแขวง
3. กรณีพนักงานอัยการต้องนำตัวจา.เลขมาศาลในวันฟ้องสำหรับนิติบุคคลเป็นจา.เลขนั้น หลักการนี้เมื่อใช้กับนิติบุคคลต้องมีตัวผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลหากไม่มีศาลฎีกาถือว่าไม่มีตัวนิติบุคคลอยู่อย่างสมบูรณ์และถือว่าไม่มีตัวจา.เลขมาศาลในวันฟ้อง ศาลไม่รับฟ้องตาม บ.ว.อ.ม.165 เป็นการใช้หลักการมีตัวจา.เลขในคดีอาญา เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา
4. กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจา.เลข ศาลฎีกายอมรับการมอบอำนาจเป็นตัวแทนในคดีอาญาได้ ซึ่งความสมบูรณ์ของการรับมอบอำนาจนี้ มักเป็นข้อกล่าวอ้างถึงความสมบูรณ์ของกระบวนการพิจารณาโดยนิติบุคคล อันอาจก่อความสูญเสียกับกระบวนการพิจารณาที่ดำเนินมาแล้ว

3.1 วิเคราะห์แนวคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับ บ.วิ.อ.มาตรา 7

ผู้เขียนมีความเห็นตามแนวคำพิพากษาฎีกาในส่วนของแบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลตามมาตรา 7 ไร่ เฉพาะนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ใช่กับกรณีผู้แทนนิติบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเป็นความเห็นลักษณะเดียวกันกับแนวคำอธิบายทางตำรา และผู้เขียนมีความเห็นตามแนวคำพิพากษานฎีกาในการใช้แบบวิธีการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย จะไม่มีการจับกุม เพราะนิติบุคคลไม่อยู่ในสภาพที่จะจับกุมได้จึงไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง

ผู้เขียนเห็นตามด้วยกับการใช้หลักการมีตัวจำเลยในคดีอาญาอย่างเคร่งครัดกับนิติบุคคล ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 2797/2529 ที่ว่า "การฟ้องคดีอาญาต่อห้างหุ้นส่วนจำกัดของพนักงานอัยการ จะต้องมีหุ้นส่วนผู้จัดการซึ่งเป็นผู้แทนห้าง จึงจะดำเนินคดีได้ เพราะถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการไม่อยู่ในขณะฟ้อง ต้องถือว่าห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่มีตัวอยู่อย่างสมบูรณ์ตามกฎหมาย และต้องถือว่าไม่มีตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้อง ศาลรับฟ้องไม่ได้ต้องห้ามตาม บ.วิ.อ. มาตรา 165" เพราะตามข้อเท็จจริงในคดีแม้ว่าหุ้นส่วนผู้จัดการจำเลยไม่อยู่ไปต่างประเทศ แต่ได้มีผู้รับมอบอำนาจตามหนังสือมอบอำนาจให้ดำเนินกิจการติดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับกิจการค้าแร่แทนห้างจำเลย และพนักงานสอบสวนเกรงว่าคดีจะขาดอายุความ จึงเรียกให้ผู้รับมอบอำนาจ เข้าเป็นตัวแทนห้างจำเลย เพื่อสอบสวนดำเนินคดี ผู้รับมอบอำนาจได้แต่งทนายความสู้คดี โดยลงชื่อเป็นตัวแทนห้างและได้ให้การรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษปรับ

ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับหลักการมีตัวจำเลยในคดีในชั้นการฟ้องของพนักงานอัยการ ศาลฎีกาปรับมาตรา 60 มาใช้ในเรื่องการมอบอำนาจต้องกระทำโดยชัดแจ้งจากผู้แทนนิติบุคคล การยอม

รับการมอบอำนาจเช่นนี้คล้ายตามแนวทฤษฎีของศาสตราจารย์ Dando²⁴ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโดยความเป็นธรรมแล้วผู้แทนนิติบุคคลจะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับมอบอำนาจกระทำแทนนิติบุคคลในคดีแพ่งและคดีอาญาได้ แต่ต้องมีการแสดงให้เห็นชัดเจนว่านิติบุคคลได้ยินยอมกับการนั้นอย่างไม่มีข้อสงสัย เช่น การมอบอำนาจโดยมติของคณะผู้ถือหุ้น (กรรมการ เป็นลายลักษณ์อักษร แต่อย่างไรก็ตาม การมอบอำนาจย่อมอยู่ในความควบคุมของกฎหมาย ดังได้มีกฎหมายคุ้มครองการมอบอำนาจของผู้แทนนิติบุคคล ศาสตราจารย์ Dando เห็นว่า²⁵ กฎหมายคุ้มครองเช่นว่านี้เป็นกฎหมายคุ้มครองตัวจำเลยที่เป็นนิติบุคคล

โดยสรุปแล้วการมอบอำนาจให้เป็นผู้แทนจำเลยในคดีอาญาสำหรับนิติบุคคลอาศัยหลักความไว้วางใจของตัวจำเลยที่มีต่อผู้แทนในการต่อสู้คดี กฎหมายจะเข้ามาคุ้มครองก็ต่อเมื่อจำเลยอาจเสียประโยชน์จากการมอบอำนาจให้กับผู้แทนเท่านั้น ตามคำพิพากษาฎีกา 2797/29 แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาเข้าคุ้มครองตัวจำเลย โดยถือว่าการมอบอำนาจไม่ได้ทำอย่างถูกต้อง การรับสารภาพของบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้รับมอบอำนาจให้ดำเนินคดีอย่างแท้จริงจึงไม่ผูกพันจำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคล

ซึ่งก่อนหน้านั้นในคำพิพากษาฎีกา 4511, 4512/2528 ซึ่งนิติบุคคลเป็นโจทก์ฟ้องนิติบุคคลห้างหุ้นส่วนจำกัด กับพวกเป็นจำเลยในความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ได้มีคำวินิจฉัยถึงพฤติการณ์ข้อเท็จจริงที่ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด ที่แสดงให้เห็นว่าผู้จัดการห้างได้มอบหมายให้จำเลยที่ 2 ต่อสู้คดีแทนหุ้นส่วนผู้จัดการในฐานะผู้แทนห้าง โดยจำเลยที่ 2 ได้แต่งตั้งทนายความต่อสู้คดีใน

²⁴ Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure translated by B.J. George, J.R., Fred Brothman & Co., N.J. 1965 p.156

²⁵ Ibid p.157

นามของห้างหุ้นส่วนจำกัดจาเลขที่ 1 จากคำวินิจฉัยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกายอมรับการมอบอำนาจให้มีตัวแทนของผู้แทนนิติบุคคลต่อสู้คดีในนามนิติบุคคลได้ แม้จะเป็นการวินิจฉัยจากพฤติการณ์ข้อเท็จจริง ซึ่งในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ศาลฎีกาได้อ้างมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้วินิจฉัยความสมบูรณ์ของกระบวนการพิจารณาที่ผูกพันนิติบุคคลที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยคำวินิจฉัยของศาลฎีกาครั้งหลังสุดได้ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 349/2532 ห้างหุ้นส่วนจำกัดเป็นโจทก์ฟ้องบริษัทจำกัดในความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าการที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ในฐานะกรรมการบริษัทได้ลงชื่อด้วยกันและประทับตราบริษัทจำเลยที่ 1 ตั้งทนายความของจำเลยที่ 1 ตั้งแต่ก่อนมีการไต่สวนมูลฟ้อง ถือได้ว่าบริษัทจำเลยที่ 1 ได้เข้ามาในคดีบริษัทแล้ว โดยจำเลยที่ 3 ในนามของบริษัทจำเลยที่ 1 และในฐานะส่วนตัวได้ให้การรับสารภาพตามฟ้อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวกับจำเลยที่ 1 ของศาลชั้นต้นจึงชอบด้วยกฎหมาย ผู้เขียนมีความเห็นตามกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในการนำมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในอำนาจของผู้แทนนิติบุคคลที่จะมอบอำนาจตั้งตัวแทนในคดีอาญากรณีนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

4. ข้อเสนอแนะปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 7 วรรคสอง ของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อเสนอความเห็นเพื่อการปรับปรุงมาตรา 7 วรรคสองในเรื่องการออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลในกรณีไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกที่ออกตามมาตรา 7 วรรคแรกนั้นมีความเห็นสองเหตุผลดังจะได้นำเสนอดังนี้

1. ความเห็นของคณะกรรมการชุดปี พ.ศ. 2513

ก. ความเห็นเสนอข้อแก้ไขของศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย
 ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ได้เสนอให้ตัดมาตรา 7

วรรสอง²⁶ ด้วยเหตุผลว่าเพราะมาตรานี้ใช้มาในขณะที่ยังไม่มีมาตรา 168 แห่งประมวลกฎหมายอาญา²⁷ จึงต้องเขียนอาญาจับตัวไว้เป็นพิเศษแต่เมื่อมีมาตรา 168 ดังกล่าวแล้วก็อาจจับตัวได้ในฐานขัดคำสั่งได้²⁸ ถ้าเขียนวรรคสองของมาตรา 7 ไว้แบบนี้เกรงว่าจะขัดกับมาตรา 168 ในกรณีที่ขัดกันเช่นนี้ เมื่อประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับภายหลัง ย่อมต้องถือว่ามาตรา 7 วรรคสองถูกยกเลิกไปโดยปริยาย²⁹ ซึ่งมาตรานี้เป็นการกำหนดว่าให้เรียกบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลได้เพราะฉะนั้นมาตรา 7 นี้ไม่ใช่วิธีการแต่เป็นบทบัญญัติให้ไปจำกัดเสรีภาพของคนอื่น³⁰

ข. ความเห็นคัดค้านขอแก้ไข

นายเล็ก จุณณานนท์ ให้ความเห็นว่าเป็น 2 กรณี ตามมาตรา 168 แห่งประมวลกฎหมายอาญากับมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธี

²⁶มาตรา 7 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกจะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ แต่ห้ามมิให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราวซึ่งหรือจากคุกแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคล ในคดีที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย"

²⁷มาตรา 168 บัญญัติว่า "ผู้ใดขัดคำสั่งบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวนซึ่งมาเพื่อให้ถือยศต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

²⁸รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 3 10-11/2513 วันจันทร์ที่ 16 มีนาคม 2513 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 6

²⁹อ้างแล้วหน้า 7

³⁰รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ 318-19/2513 วันอังคารที่ 9 มิถุนายน 2513 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาหน้า 6

พิจารณาความอาชญา³¹ เป็นคนละเรื่องกล่าวคือมาตรา 7 วรรคสองเป็นเพียงวิธี
การให้สัตยาบันมาตรา 168 นั้นเป็นเรื่องการกระทำผิด

ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ เสนอความเห็น³¹ การ
จับตัวตามมาตรา 168 นั้นเป็นการจับตัวในฐานะผู้ต้องหา แต่ตามวรรคสองของ
มาตรา 7 นั้นไม่ใช่ผู้ต้องหา จึงให้อำนาจพิเศษไว้ แต่จะควบคุมหรือกักขังเขาไม่
ได้ นอกจากนั้นกรณีเป็นที่น่าสงสัยว่า หมายถึงตามมาตรา³²จะเป็นคำบังคับ
ตามมาตรา 168 หรือไม่

พระยาอรุณการีย์นิพนธ์ เสนอความเห็น³² มาตรา
168 ก็ดี มาตรา 169 ก็ดีใช้สำหรับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ถ้าเป็นผู้
ต้องหาหรือจำเลยเองแล้ว จะนำมาตรา 168 หรือมาตรา 169 มาใช้ไม่ได้
เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยเขามีสิทธิที่จะไม่มา หรือจะหลบหนีได้ ถ้าทราบคดีที่ยัง
ไม่จับตัวเขามาแล้วเขาย่อมหลบหนีได้ และเมื่อวรรคสองของมาตรา 7 เป็นบท
บัญญัติที่ใช้กับผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องหาเช่นนี้ จึงยังเป็นประโยชน์อยู่ ถ้าผู้
แทนของนิติบุคคลไม่เป็นจำเลยเองก็ไม่จำเป็นต้องใช้วรรคสองของมาตรา 7 แต่
เข้าใจว่าผู้แทนของนิติบุคคลอยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีที่นิติบุคคลทำผิด
โดยที่ผู้แทนของนิติบุคคลนั้นมิได้มีส่วนร่วมด้วย แต่กฎหมายให้อำนาจที่จะเรียกผู้
แทนของนิติบุคคลมาให้ถ้อยคำได้เช่นนี้ เห็นว่าเมื่อกรณีที่นิติบุคคลเป็นจำเลย นิติ
บุคคลอาจปฏิเสธไม่มาตามที่เรียก หรือไม่มาให้ถ้อยคำได้ ผู้แทนที่มาก็น่าจะอ้างสิทธิ
เช่นนั้นได้บ้าง ควรจะพิจารณาหลักการเสียก่อนว่าควรจะให้ผู้แทนของนิติบุคคล
มีสิทธิเช่นเดียวกับนิติบุคคลหรือไม่ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณามาตรา 172 แล้ว
จะเห็นว่ากฎหมายบัญญัติว่าการพิจารณานั้นจะต้องทำต่อหน้าจำเลย ถ้าตีความโดย

³¹รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาชญาที่ 310-11/2513 วันจันทร์ที่ 16 มีนาคม 2513 สำนักงาน
หน้า 7

³²อ้างแล้ว

เครื่องครัดแล้วในปัจจุบันนี้ในกรณีที่ดินบุคคลเป็นผู้กระทำผิด ศาลก็จะพิจารณาไม่ได้ เพราะไม่อาจนำตัวนิติบุคคลมาศาลได้

ค. ความเห็นเสนอข้อแก้ไข ของพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ พระยาอรรถการีย์นิพนธ์ ได้เสนอหลักการและเหตุผล ในการแก้ไข มาตรา 7 วรรคสอง ต่อคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังนี้³³

1. ในปัจจุบันนี้ถ้านิติบุคคลทำผิดแล้วไม่มีใครมากระ จะดำเนินคดีต่อไปไม่ได้ เพราะไม่สามารถพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้ ในกรณีที่นิติ บุคคลเป็นผู้ต้องหา นั้น เมื่อพนักงานสอบสวนเรียกผู้แทนของนิติบุคคลให้มาถ้อยคำ แล้วผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่มา ในกรณีเช่นนี้ควรจะยอมให้มีการสอบสวนไปได้ โดยถือว่ามิใช่ตัวผู้ต้องหาแล้ว ส่วนในชั้นศาลก็ให้พิจารณาคดีต่อไปได้ เช่นเดียวกัน มาตรา 7 วรรคสองไม่น่ามี เพราะเมื่อจับมาแล้วควบคุมไว้ไม่ได้ จะให้จับ เพราะเหตุใด

2. ในชั้นสอบสวนเราได้บัญญัติไว้ในมาตรา 140, 141 และ 142 โดยแยกเป็นกรณีที่ไม่มีตัวจำเลย มีตัวจำเลย หรือรู้ตัวผู้กระทำ ความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ ฉะนั้นสำหรับกรณีนิติบุคคลนี้ ก็ควรเขียนไว้ โดยรวมไว้ในมาตรา 7 หรือเขียนเป็นอีกมาตราหนึ่งก็ได้ว่า ในกรณีนิติบุคคลเป็น จำเลย ถ้าไม่มาก็ให้มื่ออำนาจดำเนินการต่อไปได้เสมือนหนึ่งได้ตัวจำเลยมาแล้ว ในส่วนของอัยการก็เช่นกัน คือแม้ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลไม่มาชั้นสอบสวน ก็ ให้ถือเสมือนคดีนั้นมีตัวคนตามมาตรา 142 ควรบัญญัติให้เป็นสำนวนมีตัวคน เพื่อ ให้ใช้มาตรา 142 ต่อไป ส่วนในชั้นพิจารณาของศาลก็ไปบัญญัติไว้ซึ่งอาจจะ รวมในมาตรา 172 ทวิ โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาได้ เมื่อได้แจ้งให้ผู้จัดการ

³³ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาที่ 312 /2513 วันอังคารที่ 31 มีนาคม 2513 สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 4-5

หรือผู้แทนนิติบุคคลทราบแล้ว และเขาไม่มา ซึ่งเห็นว่ายุติธรรมดีแล้ว เพราะเหตุ
ว่าในมาตรา 172 ทวินั้น แม้โทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ก็ยังให้พิจารณาปรับ
หลังจำเลยได้ ซึ่งกรณีนิติบุคคลก็มีโทษปรับแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นโทษเบากว่า
อยู่แล้ว³⁴

ง. ความเห็นคัดค้านข้อแก้ไข

พล.ต.ต.อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ได้เสนอความเห็น³⁵
กรณีนิติบุคคลนี้เราควรปฏิบัติแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเสมือนบุคคลธรรมดา
ดีกว่าจะไปผ่อนปรน อย่างน้อยก็ควรจะให้เหมือนกรณีตามมาตรา 7 ที่ว่า ในกรณี
ที่ไม่มาก็ให้ออกหมายจับได้ เวลานี้นิติบุคคลเล็งความรับผิดชอบได้มากโดยเฉพาะ
เรื่องภาษี จับได้ก็จะจดทะเบียนเลิกนิติบุคคลเสีย จริงอยู่แม้ว่านิติบุคคลจะถือว่า
ไม่มีชีวิตจิตใจ แต่ก็ต้องเอาผิดจากบุคคลธรรมดาเพื่อจะได้ให้ผู้จัดการและผู้แทน
นิติบุคคลได้ระมัดระวังไว้บ้าง

พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล ได้ให้ความเห็น³⁶
ความต้องการของพนักงานสอบสวนนั้นต้องการให้ผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลมาชี้
แจง เพื่อจะได้ทราบชัดว่าความผิดที่เกิดขึ้นนั้นนิติบุคคลเป็นคนกระทำ อันจะต้องรับ
ผิดชอบหรือว่าตัวผู้จัดการหรือผู้แทนเป็นคนกระทำเอง เมื่อจำเป็นอย่างนี้จึงอยาก
ให้เขามาชี้แจง ถ้าไม่ให้เขามาแล้วจะทำการสอบสวนอย่างไร หรือถ้าเขามา
แล้วแต่ไม่ยอมให้การจะทำอย่างไร สงสัยว่าจะแก้อย่างไรจึงจะไม่ให้การ
สอบสวนต้องติดขัด

³⁴รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 313-14/2513 วันอังคารที่ 7 เมษายน 2513
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาหน้า 4

³⁵อ้างแล้ว

³⁶อ้างแล้ว

จ. ความเห็นสรุปของคณะกรรมการ

คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุง ได้มีมติเห็นชอบกับ
ร่างปรับปรุงมาตรา 7 วรรคสองของพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ ซึ่งมีข้อความว่า³⁷

"มาตรา 7 ในการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดี
ที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ
ของนิติบุคคลนั้นให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี

เมื่อผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลที่เป็นผู้ต้องหาหรือ
จำเลยได้รับหมายเรียกพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้ว ไม่ไปยังพนักงานสอบสวน
หรือศาลตามหมายเรียกโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนหรือศาล
ดำเนินการสอบสวนหรือได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาต่อไปจนเสร็จสำนวน โดยไม่
ต้องออกหมายเรียกอีก โดยให้ถือเสมือนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ไปยังพนักงาน
สอบสวนหรือศาลตามหมายเรียกแล้ว และเพื่อประโยชน์แห่งมาตรา 140 มาตรา
141 มาตรา 142 และมาตรา 143 ให้ถือว่าการสอบสวนที่พนักงานสอบสวน
กระทำไปนั้น เป็นการสอบสวนโดยรู้ตัวผู้กระทำความผิดและ เรียกหรือจับตัวมาได้
แล้ว"

2. ความเห็นของคณะกรรมการชุดปี 2520

คณะกรรมการได้พิจารณาร่างมาตรา 7 วรรคสอง วรรคแรก
มีมติให้ตัดเรื่องออกหมายจับตามมาตรา 7 ออกเพราะพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ได้
แสดงความเห็นไว้ว่าไม่ควรออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเนื่องจาก

³⁷รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญาครั้งที่ 315-16/2513 วันจันทร์ที่ 4 พฤษภาคม 2513
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 3, 5

นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด จึงไม่ควรจับผู้แทนนิติบุคคลนั้น³⁸ ต่อมาคณะกรรมการ ๗ ได้พิจารณาร่างมาตรา 7 ซึ่งมีเนื้อความตรงกับของคณะกรรมการชุดก่อนที่เปลี่ยนหลักการจากมาตรา 7 วรรคสอง เดิม กรณีถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ เป็นหลักการใหม่ที่ว่า ถ้าไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกเช่นนั้นโดยไม่มีเหตุอันสมควร ก็ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลดำเนินการสอบสวนหรือไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาต่อไปจนเสร็จสำนวน โดยไม่ต้องออกหมายเรียกอีก โดยให้ถือเสมือนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาลตามหมายเรียกแล้ว³⁹ และคณะกรรมการที่ประชุมได้เห็นชอบและมีมติเป็นเอกฉันท์รับหลักการในร่างมาตรา 7 วรรคสอง ตามที่คณะกรรมการได้มีมติไว้ในวาระแรก⁴⁰ นอกจากนี้คณะกรรมการได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการพิจารณาตรา 172/1 และมาตรา 172 ทวิ ให้สอดคล้องกับมาตรา 7 ในกรณีที่มาตรา 7 วรรคสองที่แก้ไขว่า ให้ถือเสมือนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล ตามหมายเรียกจะคลุมถึงกรณีที่ศาลถามคำถามให้การจำเลยด้วยหรือไม่ คณะอนุกรรมการได้พิจารณาแล้วเห็นว่าร่างมาตรา 172 ทวิ ไม่จำเป็นต้องแก้ไข เพราะ เป็นกรณีที่ถือเสมือนว่าจำเลยได้ไปยังศาลตามหมายเรียกแล้วจึงนำมา imply กับมาตรา 172 ทวิ ว่าไม่ถือว่าเป็นการพิจารณาลับหลังจำเลยด้วยและตามมาตรา 172/1 ก็ต้องนำมา imply ด้วยว่า

ศูนย์วิทยุตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁸รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุง บ.วิ.อ. ครั้งที่ 661-1/2521 วันอังคารที่ 3 ม.ค. 2521 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 2

³⁹อ้างแล้ว

⁴⁰อ้างแล้ว

จำเลยได้มายังศาลแล้วแต่เมื่อ มาตรา 172/1 ยังเขียนไม่ชัด คณะอนุกรรมการ จึงเห็นควรแก้ไขโดยเพิ่มกรณีที่จำเลยไม่อาจให้การได้ไว้ด้วย⁴¹

ร่างมาตรา 172/1 ที่คณะอนุกรรมการแก้ไขใหม่มีความว่า⁴²

"มาตรา 172/1 เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมา อยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำการตามที่กล่าวในฟ้องจริงหรือไม่ และจะให้การ ต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ถ้าจำเลยไม่ให้การหรือไม่อาจให้ การได้ ก็ให้ศาลจดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การ ให้ศาลสอบถามคำให้การ จำเลยถูกต้องหรือไม่และให้ศาลจดยางานไว้ ศาลจะสอบถามคำให้จำเลยเพิ่ม เต็มก็ได้ และให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม"

คณะกรรมการได้พิจารณาร่างมาตรา 172/1 ของคณะ อนุกรรมการแล้วเห็นควรเพิ่มความเป็นมาตรา 172/1 วรรคสาม โดยให้ตัดคำ ว่า "หรือไม่อาจให้การได้" ในวรรคแรกออก

ร่างมาตรา 172/1 ที่ประชุมอนุมติจึงมีความว่า

"มาตรา 172/1 เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมา อยู่ต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำการตามที่กล่าวในฟ้องจริงหรือไม่ และจะให้การ ต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ถ้าจำเลยไม่ให้การ ก็ให้ศาล จดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุง บ.วิ.อ.ครั้งที่ 662-2/2521 วันอังคารที่ 10 ม.ค. 2521 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 2, 3

⁴²อ้างแล้ว หน้า 2

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การ ให้ศาลสอบถามจำเลยว่าเป็น คำให้การของจำเลยถูกต้องหรือไม่ และให้ศาลจดรายงานไว้ ศาลจะสอบถาม คำให้การจำเลยเพิ่มเติมก็ได้และให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นจำเลยและผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของ นิติบุคคลไม่มาศาลตามหมายเรียกตามมาตรา 7 วรรคสอง ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการพิจารณาต่อไป"

ภายหลังการมีมติเพิ่มมาตรา 172/1 วรรคสามได้มีกรรมการ เสนอให้ทบทวนมาตรา 172/1 อีกครั้ง โดยให้ความเห็นว่าเป็นการซ้ำกับมาตรา 7 วรรคสองหรือไม่ การที่บัญญัติวรรคสามเพิ่มขึ้นเช่นนั้นเพื่อให้ศาลจดรายงานไว้ เท่านั้น เห็นว่าไม่มีความจำเป็นอย่างไรเพราะมาตรา 7 วรรคสอง ก็บัญญัติไว้ แล้ว⁴³ การเพิ่มวรรคสามของมาตรา 172/1 นั้นไม่จำเป็นเพราะการที่ศาล จดรายงานไว้เมื่อผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลที่เป็นจำเลยไม่มาศาลตาม หมายเรียกนั้น เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีเท่านั้น ซึ่งศาลย่อมมีอำนาจทำได้ อยู่แล้วตามลักษณะของการพิจารณาคดี ส่วนการที่ให้ศาลพิจารณาต่อไปได้ ก็มี บัญญัติอยู่ในมาตรา 7 วรรคสอง อยู่แล้ว การบัญญัติให้ศาลพิจารณาต่อไปได้ไว้ใน มาตรา 172/1 วรรคสามอีกจึงเป็นการซ้ำกับมาตรา 7 วรรคสอง⁴⁴

ที่ประชุมได้พิจารณาบททวนมาตรา 172/1 วรรคสามแล้ว เห็นว่าไม่ควรตัดออกที่ประชุมจึงมีมติให้ผ่านการพิจารณาร่างมาตรา 172/1 ไม่ได้⁴⁵ โดยยืนยันความเห็นเห็นว่าเหตุที่เพิ่มวรรคสามในมาตรา 172/1 นั้นเพราะมีประเด็น เกี่ยวกับกรณีที่นิติบุคคลเป็นจำเลย เมื่อผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่มาศาลตามหมาย เรียก ศาลจะมีวิธีปฏิบัติอย่างไรต่อไป ถึงแม้มาตรา 7 วรรคสองจะบัญญัติให้ศาล

⁴³รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาครั้งที่ 663-3/2522 วันอังคารที่ 17 ม.ค. 21 หน้า 5

⁴⁴อ้างแล้ว หน้า 6

⁴⁵อ้างแล้ว หน้า 6

พิจารณาต่อไปได้ แต่ก็ไม่ชัดว่าศาลจะต้องบันทึกการที่ผู้แทนของนิติบุคคลนั้นไม่มาศาลตามหมายเรียกไว้ด้วยหรือไม่ ดังนั้นเพื่อให้ชัดเจน ที่ประชุมจึงได้เพิ่มมาตรา 172/1 วรรคสามขึ้นว่าให้ศาลจดยางานไว้ และดำเนินการพิจารณาต่อไป⁴⁶

3. ความเห็นของคณะกรรมการชุดปี 2526

คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาชุดปี 2526 ได้มีมติให้แก้ไขมาตรา 7 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเพิ่มอำนาจการออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลให้ไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขบทมาตราให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวน ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 7 วรรคแรกที่ได้รับการแก้ไขข้อความดังนี้

"มาตรา 7 ในการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้นให้ไปยังพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี"

4.1 วิเคราะห์ความเห็นคณะกรรมการปรับปรุง

ผู้เขียนมีความเห็นตามแนวความคิดของศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ที่ว่า มาตรา 7 วรรคสอง เป็นการกำหนดว่าให้เรียกบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลได้เพราะฉะนั้นมาตรา 7 นี้ ไม่ใช่วิธีการแต่เป็นบทบัญญัติให้ไปจำกัดเสรีภาพของคนอื่น และผู้เขียนมีความเห็นตามแนวคิดของพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ถึงปัญหาถ้านิติบุคคลทำผิดแล้วไม่มาจะดำเนินการคดีต่อไปไม่ได้ เพราะไม่สามารถพิจารณาคดีหน้าจำเลยได้ แนวคิดของท่านทั้งสองเป็นแนวคิดสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติมาตรา 7 วรรคสอง ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นตามด้วยกับ

⁴⁶ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งที่ 663-3/2522 วันอังคารที่ 17 มค. 21 หน้า 5

ท่าน เพราะการให้อำนาจการออกหมายจับเมื่อผู้จัดการหรือผู้แทนไม่ปฏิบัติตาม
 หมายเรียกตามมาตรา 7 วรรคแรกนั้น เป็นลักษณะการบังคับสภาพการปรากฏ
 ตัวของนิติบุคคลเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา สภาพบังคับดังกล่าวนี้เป็นการรักษาวิธี
 การมีตัวจำเลยในแนวคิดเดียวกับบุคคลธรรมดา อันเป็นข้อผูกมัดผู้ใช้กฎหมายต้อง
 ยึดถือแนวคิดนี้อย่างเคร่งครัด การแก้ไขความเคร่งครัดของสภาพบังคับดังกล่าว
 ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรยกเลิกวิธีการออกหมายจับดังกล่าวด้วยสภาพบังคับการ
 ปรากฏตัวด้วยวิธีการอื่นให้เกิดการผ่อนคลาย และเปลี่ยนแปลงหลักการมีตัวจำเลย
 ในคดีอาญากับนิติบุคคล

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางตำรา, แนวคำพิพากษา
 ฎีกา และข้อเสนอแนะปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7
 ทำให้ผู้เขียนพบปัญหาเกี่ยวกับ มาตรา 7 สองประการหลักคือ

1. การใช้หลักการมีตัวจำเลยในคดีอาญากับนิติบุคคลคือ
 การมีตัวผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ในฐานะผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคล สำหรับการมีตัวผู้
 ดำเนินคดีแทนนิติบุคคลได้ก่อปัญหาการหาตัวผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคล เพราะ นิติ
 บุคคลขาดความสามารถในกระบวนการพิจารณาเมื่อไม่มีตัวผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคลทำ
 ให้การดำเนินคดีอาญาที่ต้องมีตัวจำเลยในชั้นนั้นต้องสะดุดหยุดเหมือนการไม่มีตัว
 จำเลยในคดีอาญาของบุคคลธรรมดา ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าสำหรับนิติบุคคลแล้ว
 การไม่มีตัวหรือการหาตัวผู้ดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคลไม่ได้ ไม่ควรทำให้การ
 ดำเนินคดีอาญาต้องสะดุดหยุดลงในวิถีทางเดียวกับบุคคลธรรมดา

2. การบังคับสภาพการปรากฏตัวของผู้แทนนิติบุคคล
 โดยการออกหมายจับเป็นสภาพบังคับในแนวทางเดียวกับบุคคลธรรมดา เพื่อการมี
 ตัวจำเลยในคดีอาญา เพราะ เป็นการก่อปัญหาแก่เสรีภาพของผู้ดำเนินคดีแทนนิติ
 บุคคล และเป็นการยืนยันการใช้หลักการมีตัวจำเลยในลักษณะเดียวกับบุคคลธรรมดา
 ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าสภาพบังคับโดยการออกหมายจับผู้ดำเนินคดีแทนนิติบุคคลนี้
 เป็นการไม่เหมาะสมเพราะ เป็นการรักษาแนวคิดการมีตัวจำเลย ในคดีอาญาของ
 บุคคลธรรมดา โดยสภาพบังคับลักษณะเดียวกัน

ผู้เขียนมีความเห็นว่าปัญหาทั้งสองประการดังกล่าว เกิดจากการปรับใช้
แบบวิธีพิจารณาความอาญาของบุคคลธรรมดาเข้ากับนิติบุคคล ซึ่งเป็นการไม่สอด
คล้องกับสภาพของนิติบุคคล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย